

DIALOGO KULTŪRA ŠIUOLAIKINIAME UNIVERSITETE: SUPRATIMO-AIŠKINIMO ASPEKTAS

Inesa Vietetienė, Daiva Malinauskienė
Šiaulių universitetas, Šiauliai, Lietuva

Santrauka

Šiuolaikinis universitetas, kurdamas naujas mokslo žinias, palaikydamas glaudžius ryšius su visuomene ir būdamas mokslo, technologijų bei inovacijų centru, sudaro palankias sąlygas kurti ir vystyti besimokančių organizaciją, kurios sėkmę lemia mokymasis partnerystėje, kolektyvinių žinių kūrimas bei dalijimasis jomis, palaikant ir nuolat plėtojant dialogo kultūrą universiteto erdvėje.

Dialogo kultūra šiuolaikiniame universitete kuriasi ir vystosi, pasitelkiant komunikacijos, bendravimo ir bendradarbiavimo procesus. Ji vystoma santykiuose su visuomene, su kitais universitetais, tarp akademinės bendruomenės narių: dėstytojų ir administracijos, dėstytojų tarpusavyje, dėstytojų ir studentų. Dialogas universiteto erdvėje lemia ne tik jo raidą, bet ir kultūrinį, socialinį, ekonominį šalies vystymąsi.

Dialogo kultūros problema šiuolaikiniame universitete turi daugiadimensinį pobūdį. Problemas lemia kompleksas neigiamų aspektų, t. y.: nepakankama išorinių investicijų trauka, tobulinant universiteto įvaizdį bei per menka šiuolaikinių universitetų kuriamų mokslo žinių svarba visuomenės akyse, konkurencingi šiuolaikinio universiteto santykiai su kitomis aukštosiomis mokyklomis, neefektyvus akademinės bendruomenės narių tarpusavio dialogas, nepakankamai plėtojami dėstytojų ir studentų paritetiniai santykiai, menkas dėstytojų pasitenkinimas savo darbu, menkas studijų programos turinio pritaikymas profesinėje veikloje.

Šiuolaikinis universitetas turėtų būti atviras, imlus naujovėms, nuolatos besikeičiantis, tobulinantis savo veiklos turinį, atsižvelgiantis į studentų, dėstytojų poreikius, visuomenės bei globalaus pasaulio jam keliamus iššūkius, plėtojantis dialogo kultūrą tiek savo erdvėje, tiek aukštąjį mokslą kuriančiose aplinkose.

Pagrindiniai žodžiai: *dialogo kultūra, šiuolaikinis universitetas, akademinė bendruomenė, paritetiniai santykiai.*

Įvadas

Dabartinėje visuomenėje objektyvių žinių kaupimas, kūrimas ir platinimas įgauna naują reikšmę, išryškinančią aukštojo mokslo svarbą. XIX a. pr. steigiant Berlyno universitetą, išryškėjo nauja aukštojo mokslo koncepcija, turėjusi įtakos aukštojo mokslo raidai. Šiuo laikotarpiu susiformavo klasikiniai aukštojo mokslo principai: mokslo bei studijų vienovė, dėstytojų ir studentų bendradarbiavimas studijų procese.

XX a. universitetas – tai pagrindinė modernios visuomenės institucija, kuri vadinama *Mokymo ir tyrimo universitetu* (Jucevičienė, 2008b). Tuo laikotarpiu itin svarbia tapo paslaugų universiteto koncepcija, kuri traktuota kaip įmonės veikla, o ne akademinė institucija. XXI amžiuje apie aukštąjį mokslą kalbama globalizacijos kontekste, akcentuojant

masiškėjimo, fragmentizacijos, komercializacijos, standartizacijos bei internacionalizacijos reiškinius (Jucevičienė, 2008a; Želvys, 2005).

Šiuolaikinis universitetas tiesiogiai ir netiesiogiai veikdamas visuomenę ir pats yra jos veikiamas. Jis kurdamas naujas mokslo žinias, palaikydamas glaudžius ryšius su visuomene ir būdamas mokslo, technologijų bei inovacijų centru, sudaro palankias sąlygas kurti ir vystyti besimokančią organizaciją, kurios sėkmę lemia mokymasis partnerystėje, kolektyvinių žinių kūrimas bei dalijimasis jomis, palaikant ir nuolat plėtojant *dialogo kultūrą* universiteto erdvėje.

Tyrimo problema. Nuolatinė kaita, globalus veikimas, informacijos perteklius, technologijų gausa, nuolatinis žinių kūrimas ir pragmatiškas jų vartojimas kelia naujus reikalavimus aukštojo mokslo institucijoms: keičiasi šiuolaikinių universitetų vertybės, stiprėja kokybiško aukštojo mokslo poreikis, kurį padeda pasiekti universitetuose kuriama ir vystoma *dialogo kultūra*. Nemažai užsienio šalių bei Lietuvos aukštojo mokslo tyrėjų, praktikų (Suzy, 2013; Simplicio, 2012; Pan, Liu, 2008; Walton, 2005; Collins & Robertson, 2003; Silver, 2003; Gordon, 1999; Barnett, 1990; Jucevičienė, 2008b; Kraujutaitytė, 2002; Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė, Damanskas, 2000; Gudaitytė, 2000; Poškienė, 1998 ir kt.) universitetų vertybes tyrė ir analizavo įvairiais aspektais. Tačiau pasigendama mokslinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama ypač svarbi šiuolaikinių universitetų vertybė – *dialogo kultūra*, kuri pasireiškia santykiuose su visuomene, su kitomis aukštojo mokslo institucijomis, tarp akademinės bendruomenės narių: dėstytojų ir administracijos, dėstytojų tarpusavyje, dėstytojų ir studentų. *Dialogo kultūros* puoselėjimas aukštojo mokslo institucijoje per studijas ir mokslą, leidžia universitetui realizuoti savo misiją. Atsižvelgiant į tai, *tyrimo objektas* – *dialogo kultūra* šiuolaikiniame universitete, kuri suvienija ir įgalina universitetų bendruomenes natūraliai dirbti išvien dėl bendro tikslo.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti dialogo kultūros raišką šiuolaikiniame universitete.

Tyrimo metodologinį pagrindą atskleidžia šios teorinės nuostatos:

- *postmodernistinio egzistavimo interpretacijos*, kurias pateikė J. Baudrillard (2002) ir J. Lyotard (1993), mėgindami atskleisti socialinių kultūrinių kontekstų atsiradimą. Dialogo kultūra suvokiama kaip socialinė struktūra, kurioje dėmesys skiriamas procesui.
- *socialinės komunikacijos paradigma*, akcentuojanti socialinius santykius ir sąveiką, narystę bendruomenėje, bendradarbiavimą, partnerystę (Barnes, Mercer, 2004). Šia paradigma pabrėžiama bendradarbiavimo narių (aukštojo mokslo institucijos administracijos ir dėstytojų, dėstytojų ir studentų) vienoda vertė ir lygybė.

Tyrimo metodai: mokslines literatūros analizė, metaanalizė.

Dialogo kultūros samprata šiuolaikiniame universitete

Dialogas, pasak M. Gutausko (2010), – esminė žmogaus egzistencijos dalis, turinti ypatingą reikšmę. Ši sąvoka aptinkama politikoje, moksle, darbe, susitikimuose, konferencijose, kasdienybėje. Dialogas suprantamas, kaip jungiamasis vienetas, kuris žmonėms leidžia suprasti vienas kitą, sutarti ir kartu dirbti. Dialogas, kaip procesas, yra pokalbis tarp *aš* ir *kito*, tai susitikimo, kūniškos sąveikos, buvimo vienas prieš kitą situacija, kai su kuo nors kalbamasi apie ką nors. Pokalbyje atsiranda bendros prasmės, tarpusavio supratimo bei sutarimo sritis. Dialoge partneriai kalbasi, kreipiasi vienas į kitą, ką nors

bendrai supranta, dėl ko nors susitaria. Taigi, dėl šių aspektų, dialogas – tai komunikacija, tarpusavio supratimas ir sutarimas.

J. Rau (2005) teigia, jog dialogas siekiant mokslo vienovės, dialogas vienas svarbiausių tiltų, jungiančių skirtingus mokslus. Rašydamas apie kultūrų dialogą autorius akcentuoja dialogo vyksmą, kai jame dalyvaujantys partneriai žiūri vienas į kitą rimtai. Jis prasideda, kai sąmonėje yra toks pat vertės ir savigarbos jausmas. Tarp „stipraus“ ir „silpno“ dialogas nevyksta, kadangi „stiprusis“ bando ignoruoti „silpnesnįjį“ ar primesti jam savo pasaulėžiūrą. Dialoge kiekvienas turi žinoti, kas jis pats yra, kieno vardu kalba, kokia jo istorija, kaip jį mato kiti. Šis procesas nevyksta be tolerancijos, kuri modernioje visuomenėje, susitikus visiškai skirtingoms etinės, kultūrinės, religinės, politinės kilmės žmonėms, norintiems kartu gyventi, leidžia ne tik būti kartu, bet ir rasti tarpusavio sutarimą. L. Duoblienė (2006) nuomone, dialogas siaurąją prasme apima tik dviejų žmonių pokalbį, o plačiąją prasme – grupės ar net visos žmonijos pokalbį.

Kitokią dialogo sampratą pateikia A. Mickūnas (2014). Anot autoriaus, dialogas vyksta trimis kryptimis: santykis su *dalyku*, santykis su *kitu* ir su *pačiu savimi*, todėl kartais jis vadinamas trinarium. Jo metu reikia perimti vienas kito intencijas, atskleidžiančias dalyką, temą, daiktą ar turinį. Ta pati intencija reiškia, kad abiejų žmonių požiūris į daiktą sutampa. Laikantis trinarės dialogo sampratos, pripažįstama, kad *aš* ir *kito* santykis, kai kreipiamasi į kitą, kaip į subjektą, o ne į objektą, yra būtina žmonių santykių sąlyga. Vienas subjektas atsiveria kitam kaip lygiam, turinčiam tiesioginę patirtį. Trinarį dialogą sudaro asmenys, ne tik stovintys vienas prieš kitą, tačiau ir kalbantys apie ką nors, svarstantys kokią nors veiklą. Subjektai supranta savo pozicijas, jų panašumus ir skirtumus, susijusius su koku nors veiksmu ar pasaulio reikalavimais, kurie kuria jų santykius. Trinaris dialogas, pasak autoriaus, komunikacijos, tarpusavio supratimo ir tam tikro sutarimo forma, kadangi pats dialogo vyksmas apima ne tik kalbančiuosius, jų santykius, emocijas ir jausmus, bet ir pokalbio turinį, kalbą, kuri žymi objektus, subjektus, įvykius. Dialogo dalyviai kuria tarpusavio supratimą, kito jutimą ir jo saugojimą. Taigi, dialogo struktūra atsiskleidžia kaip trinarė, kai *aš* ir *kitas* siekia bendro tikslo, kuris ir yra trečiasis esminis dialogo objektas.

V. Kavolis (1996) nurodo, jog kultūros samprata kiekviename regione ar krašte skirtinga. Kultūra – visuma, apimanti visas gyvenimo sferas: meną, mokslą, politiką, ekonomiką, elgesio normas ir kt. Šis supratimas atsirado gana neseniai, tik XVIII–XIX amžiuje. Taigi, socialiniuose moksluose vyrauja nuomonė, kad kultūra kuria visuomenę. P. Jucevičienė kartu su kolegomis (2000), kultūros sąvoką apibrėžia kaip tam tikrų reiškinių, tikėjimų, suvokimų, idėjų bei vertybių rinkinį, gyvenimo būdą, kurie identifikuoja visuomenę ir jos narius. Tos pačios visuomenės nariai suvokia save su tokiais pat, bendraudami ir atpažindami bendrus, juos vienijančius bruožus.

Aiškinantis *dialogo kultūros* esmę, būtina atkreipti dėmesį, jog dialogo svarba tampa aktuali, kai sukuriamos galimybės bendrai prasmei rasti. Anot J. Rau (2005), tai itin aktualu šiandienos visuomenei, atskleidžiant ir peržengiant savo asmeninių žinių, galimybių, vertybių ribas. Dialogo kultūros kontekste ribų peržengimas reiškia perėjimą į aukštesnį lygį, kažko naujo atradimą.

Pasak K. Kriščiūno ir L. Rinkevičiaus (2011), pradėjus dialogą ir bendradarbiavimo procesus tarp universitetų ir socialinių partnerių, kito jų forma bei turinys, atspindintis socialinių partnerių poreikius. Autorių nuomone, universiteto, kaip institucijos, ir visuomenės dialogą nulėmė kultūrinis, socialinis bei ekonominis šalies raidos vystymasis,

kadangi XXI amžiuje padidėjo universitetų socialinių santykių su visuomene aprėptis. Dėl šios priežasties universitetai ir visuomenė privalo kurti glaudesnę tarpusavio dialogą, nes visuomenė tampa lygiaverte aukštojo mokslo institucijų partnere mokslo plėtrai.

Dialogo kultūra pasireiškia universiteto santykiuose su visuomene, su kitomis aukštojo mokslo institucijomis, tarp akademinės bendruomenės narių, tarp dėstytojų ir studentų tarpusavio santykių. Dialogas yra pagrindas, kuriant ir formuojant partnerystę, atvirumą, poreikių bei interesų tenkinimą universitete ir tarp universitetų, tarp verslo įmonių, galinčių sukurti tinkamas sąlygas investicijų didėjimui šiuolaikiniuose universitetuose.

Taigi, dialogo kultūra kuriasi ir vystosi, pasitelkiant komunikacijos, bendravimo ir bendradarbiavimo procesus universitete. Ji plėtojama santykiuose su visuomene, su kitais universitetais, tarp akademinės bendruomenės narių: dėstytojų ir administracijos, dėstytojų tarpusavyje, dėstytojų ir studentų. Puoselėjama dialogo kultūra padeda šiuolaikiniam universitetui priimti globalizacijos keliamus iššūkius bei sėkmingai vykdyti savo misiją – kurti ir dalintis naujomis mokslo žiniomis.

Šiuolaikinis universitetas – koks jis turėtų būti?

Šiuolaikinio universiteto koncepcija formavosi XXI a. pradžioje, kuriantis naujiems socialiniams ekonominiams santykiams, kuriuos lėmė didieji technikos išradimai. Dėl universitetų masiškėjimo, spartesnės technologijų plėtros, inovacinių procesų susiformavo atviros mokslo sistemos prielaidos, todėl tapo svarbu ieškoti naujų mokslo kokybės valdymo mechanizmų. Pasak R. Vaičekauskaitės ir D. Serafino (2013), universitetuose kuriasi aukštojo mokslo sistema, besiremianti giluminių ryšių su socialine tikrove suvokimu. Mokslo kokybė konstruojama per veiklą, patirtį ir socialinius santykius. Dėl šių priežasčių šiuolaikinis universitetas yra atviras ir prieinamas įvairiems visuomenės sluoksniams.

Universitetas – vienoje vietoje susitelkusių žmonių bendrija, kuri domisi civilizacijos intelektualiniu kapitalu, suvokiamu ne kaip informacijos ar žinių sandauga, bet kaip mąstymo būdų įvairovė bei intelektualinės veiklos kryptis; bendrija, kuri pati nuolat mokosi ir užsiima žinių kūrybos bei edukacine veikla (Jaspers, 1959, Samalavičius, 2010, cit. Misiūnaitė-Bačiauskienė, Jucevičienė, 2014, p. 12).

J. Žilionis (2008) akcentuoja, kad šiuolaikiniai universitetai siūlo akademinę ir profesinių studijų programas. Studentai įgyja išsamų teorinį išsimokslinimą. Taip pat universitetuose atliekami fundamentalieji ir taikomieji moksliniai tyrimai, dirba dėstytojai mokslininkai. Aukštasis mokslas tampa globaliu, masiniu, peržengiančiu valstybės ribas, laisvu ir lanksčiu savo siūlomomis mokymosi formomis bei vis labiau paremtu informacinėmis technologijomis ir nuotoliniu mokymusi.

A. Samalavičius (2006) straipsnyje „Akademinės bendruomenės ir universiteto kultūros“ akcentuoja, kad spartus vartotojų visuomenės susiformavimas, daro įtaką ir akademinėi sričiai. Pasak autoriaus, šiuolaikinis universitetas turėtų atsižvelgti į didėjantį išorinį spaudimą universitetams ir mažinti bendrojo lavinimo bei humanistinių disciplinų skaičių, orientuotis į šiuolaikinės ekonominės rinkos poreikius, rengti studentus perspektyvios profesijos praktikai. Kol kas, autoriaus nuomone, stiprinamas specializacijų kūrimas studijų programose ir atsiribojimo nuo visuomenės tendencijos.

P. Jucevičienė, Poškienė, A., Kudirkaitė, L., Damanskas, N. (2000) teigia, kad universitetai, kaip aukštojo mokslo organizacijos, suburiančios profesionalus bendrai veiklai,

turėtų daugiau dėmesio skirti savo veiklos socialiniams aspektams, tarp kurių svarbią vietą užima ir organizacijos kultūra. Tai būdinga universitetams, kurių misijos esmė – kurti ir plauti visuomenėje mokslo žinias ir rengti aukšto lygio profesionalus.

Universiteto kultūra unikali organizacijos narių kiekiu ir įvairove, kurią sudaro bent trys subkultūros, skirtingos savo tikslais, vertybiniais rinkiniais: studentų, dėstytojų ir administracijos, kurios vertybes traktuoja skirtingai. Šios subkultūros dažnai skirstosi pagal fakultetus, kadangi kiekvienas fakultetas turi tam tikrą autonomiją, formuojančią tiek elgesio standartus, tiek veiklos prioritetus ir pan. Studentų subkultūra nuolat kinta, kadangi keičiasi studentų kontingentas, o dėstytojų kolektyvas ir universiteto administracija dažniausiai lieka stabilūs. Pasak autorių, šiuolaikinio universiteto kultūra turėtų vienyti ir įprasinti organizacijos narius – dėstytojus, studentus, mokslininkus, administraciją koordinuotai veiklai, įgalinti juos veikti išorinę aplinką taip, kad universitetas taptų ne visuomenės vystymosi šaltiniu, bet varikliu (Jucevičienė, Gudaitytė ir kt., 2010).

Kadangi šių dienų aukštojo mokslo įgijimo pagrindinė veikla yra studijos, orientuotos į mokymosi pasiekimus, daugiau reikšmės įgyja studento aktyvumą skatinantys mokymosi metodai, pasiekimų vertinimas. Keičiasi studento ir dėstytojo vaidmenys: dėstytojas yra studento partneris ir studijų organizatorius, užtikrinantis savarankiško mokymosi galimybių įvairovę. Studentas pats prisiima atsakomybę už savo studijų rezultatus. Kokybiniai studijų proceso pokyčiai kelia naujų reikalavimų dėstytojams, kuriems, kartu su tam tikros srities mokslininko kvalifikacija, tampa aktualu įgyti ir pedagoginę kompetenciją (Bleiklie, 2004).

Pagrindiniu vidinio studijų proceso tobulinimo aspektu laikomi dėstytojų ir studentų akademiniai bei bendražmogiškieji santykiai. Juos atspindi konkrečios programos dalykų turinys, dėstyimo būdai bei metodai, studentų savarankiškumo ugdymas, praktinio darbo ir praktikų organizavimo aspektai, integracija į darbo rinką, pedagoginio bendravimo ir bendradarbiavimo ypatybės, materialieji ištekliai, padedantys pasiekti studijų tikslus. Studijų tikslai siejami su valstybės ir regiono plėtros perspektyva, darbo rinkos paklausa, darbdavių interesais, studentų poreikiais (Hämäläinen, Pehu-Voima, Wahlen, 2001).

Bolonijos proceso dokumentuose (2010) pažymima, kad aukštojo mokslo uždavinys – sukurti tokią mokymosi aplinką, kurioje žinių įgijimas būtų neatsiejamas nuo savarankiškumo, kūrybiškumo ir verslumo (Newton, 2007; Bagdonas, žiūrėta 2016-08-20). Kitokios nuomonės apie universiteto veiklą laikosi A. Bumblauskas bei J. Poškienė (2012). Anot autorių, svarbiausias šiuolaikinio universiteto uždavinys – dalytis su plačiąja visuomene svarbiausiomis mokslo idėjomis ir intelektualiniais argumentais, sprendžiant aktualiausias visuotines problemas (pvz., AIDS, skurdas, badas, visuotinis atšilimas ir t.t.). Taigi, aukštojo mokslo šiuolaikiniuose universitetuose siekiama: įvairovė, dialogiškumas, visuomeniškumas.

Pasak K. Kriščiūno ir L. Rinkevičiaus (2011), dialogas universiteto erdvėje lemia ne tik jo raidą, bet ir kultūrinį, socialinį, ekonominį krašto vystymąsi, kadangi mokslas ir technologijų raidos tendencijos juda link socialinių tikslų. Dėl šios priežasties, dialogo kultūra turi būti kuriama ir plėtojama per mokslo žinias, taip sudarydama sąlygas jų sklaidai, garantuodama reikiamų žinių įgijimą studijų metu ir jų panaudojimą įvairiuose, su praktine veikla susijusiuose, sektoriuose.

Apibendrinant mokslininkų nuomones, galime teigti, kad šiuolaikinis universitetas turėtų būti atviras, imlus naujovėms, nuolat besikeičiantis, tobulinantis savo veiklos turinį, atsižvelgiant į studentų, dėstytojų poreikius, visuomenės bei globalaus pasaulio

jam keliamus iššūkius, plėtojantis dialogo procesus tiek savo erdvėje, tiek aukštąjį mokslą kuriančiose aplinkose.

Dialogo kultūros raiška šiuolaikiniame universitete

Aptariant universiteto ir visuomenės *dialogo kultūrą*, reikia paminėti, jog problema ryškėja, kai dabartinė visuomenė ne visada pozityviai priima mokslo ir technologijų pažangą, kadangi šios sritys keičia gyvenimą pakankamai stipriai, ir dėl to kyla nemažai išorinių bei vidinių kliūčių. Prie išorinių kliūčių galima priskirti nepakankamą visuomenės sąmoningumo lygį, trumpalaikių politinių ir ekonominių interesų vyravimą, orientaciją į populistinius sprendimus. Prie vidinių dialogo kultūros puoselėjimo problemų – nepakankamą universitetų orientaciją į kultūros, visuomenės ir ekonomikos sąsajas. Mokslo plėtrai, kuri vyksta universiteto erdvėje, reikia laisvės, polėkio, kuris siejamas su bet kokio suvaržymo atmetimu. Pabrėžtina, jog akademinę laisvę būtina derinti su socialiniais ir visuomeniniais mokslo uždaviniais (Kriksčiūnas, Rinkevičius, 2011).

P. Jucevičienės ir jos kolegų (2010) nuomone, universiteto akademinės bendruomenės nariai turi palaikyti glaudžius santykius tarpusavyje bei su kitų universitetų kolegomis, nes vykstantis dialogas sudaro palankesnes sąlygas šiuolaikiniams universitetams vykdyti plačias socialines bei kultūrinės funkcijas. Taigi, bendradarbiavimas tarp universitetų ir mokslinių centrų įgauna vis didesnę reikšmę, kadangi sudaromos galimybės ne tik dalintis unikaliomis žiniomis, atradimais, bet ir naudotis turimais techniniais ištekliais. Šias galimybes universitetams atvėrė šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos.

Dialogo kultūrai vystytis universitete neretai trukdo aukštojo mokslo institucijų darbuotojų – dėstytojų neigiamas požiūris į savo darbą. Anot A. Mickūno (2014), savo profesiją dėstytojai vertina kaip nebeturinčią reikšmės, todėl kad jų veikla yra diktuojama „iš viršaus“. Autoriaus nuomone, dėstytojo darbas perteikiant studentams žinias, turi remtis supratimu, kad mokymas palaiko glaudžius ryšius tarp žmogaus ir viso pasaulio. Neturint šio suvokimo, darbas virsta amatu, kaip sukurti ir valdyti aplinką siauruose profesiniuose rėmuose. Atsiribojant nuo žmogaus ir viso pasaulio ryšio, neįmanoma kurti dialogo kultūros.

Pasak S. Kanišausko (2011), neretai tarp universiteto dėstytojų pastebimi nesutarimai vertinant disciplinų svarbą studijų programų kontekste. Pasitaiko atvejų, kai dėstytojai prastai vertina kolegų darbą, išaukština savo dėstomos disciplinos svarbą, o toks priešiškas susiskirstymas tarp mokomųjų disciplinų, neleidžia kurti vieningos nuomonės ir plėtoti dialogo kultūros tarp universiteto akademinės bendruomenės narių.

Šiuolaikinėje aukštojo mokslo institucijoje keičiasi dėstytojų ir studentų bendravimo formos, formuojasi naujas požiūris į studentus, jų mokymosi reikmių tenkinimą. Studijų procesui didelę įtaką daro informacinių ir telekomunikacinių technologijų plėtra. Atsiradus elektroniniam paštui ir internetui, mažiau aktualus tampa paskaitų lankymas. Atsiskaitymai ir konsultacijos tarp dėstytojų ir studentų vyksta elektroninėje erdvėje. Dėl šios priežasties neretai kyla bendravimo bei bendradarbiavimo problemos, kurios trukdo *dialogo kultūros* formavimuisi (Želvys, 2005; Samalavičius, 2006).

Mokymosi procesas šiandieninėje visuomenėje varijuoja. I. Tinfavičienės (2007) nuomone, mokslinė veikla, garantuojanti studento teisę pasirinkti studijų programą ir lygiateisę studentų bei dėstytojų poziciją, lėmė itin svarbų aukštojo mokslo bruožą – paritetinius santykius vietoj dominavusio studento pavaldumo dėstytojui. Dėstytojų –

studentų paritetinių santykių kokybė formuoja šiuolaikinio universiteto *dialogo kultūrą*, puoselėja šiuolaikinio universiteto akademinės vertybes (Čiužas, Šiaučiukėnienė, 2007). Paritetiniai santykiai tarp dėstytojų ir studentų veikia visas universiteto veiklos sritis, skatina iniciatyvą, pasitikėjimą, aktyvų bendravimą bei bendradarbiavimą. Šie santykiai, kaip aukštojo mokslo bruožas, atspindi ne tik dėstytojo – studento santykius, bet ir tai, kokią įtaką jie daro universiteto padalinių ir visos institucijos veiklai. Paritetiškumas įmanomas tik aukščiausio lygio veikloje, kai dėstytojas ir studentas yra subrendę tokiems santykiams, kai dalyvaujama mokslinėje žinių kūrybos ir intelektualinėje saviugdų veikloje. Pasak P. Jucevičienės ir kt. (2000), šie santykiai šiuolaikiniame universitete realizuojami tik iš dalies.

J. Bogdanovas, N. P. Večkienės (2009) teigimu, dialogo būdu dėstytojas ir besimokantysis plėtoja etiškus, teisėtus partneriškus santykius, keičiasi aktualia informacija, įsivardina siekius. Atradimai interdisciplininio bendradarbiavimo procese įgalina juos sutelkti ir praturtinti išteklius ir numatyti realų mokymosi planą. Tuo tarpu S. P. Robbins (2007) akcentuoja, jog paritetiniai santykiai orientuojantis į akademinę bendruomenę aukštojoje mokykloje, galėtų skleisti, studentams leidžiant dalyvauti dėstomo kurso vertinimo kriterijų nustatyme, atsižvelgiant į tai, kokia vertinimo formulė patrauklesnė studentams. Tai paskatintų juos atsakingiau žvelgti į egzaminus, tuo pačiu inspiruojant ir rimtesnį požiūrį į pačias studijas bei galimus santykius su dėstytojais.

Puikus dėstytojas tas, kuris stengiasi savo studentus nukreipti aukštų pasiekimų link. Tai galima būtų įvardinti kaip aukščiausio lygio kompetenciją ir atsidavimą dėstytojo darbui. Tačiau kalbant apie dialogo kultūrą universitete, svarbu aptarti ne tik dėstytojų ir studentų tarpusavio santykius, bet ir patį dėstytojų procesą, turintį įtakos jų tarpusavio santykių formavimuisi. Pasak R. Barnett (1992), kaip dėstytojas pateikia paskaitų medžiagą, koku būdu perduoda studentams žinias, lemia studentų požiūrį į studijų procesą bei į patį universitetą ir jo formuojamą įvaizdį. Dėstytojo veikla dažniausiai būna nukreipta vien į studentų profesinių žinių plėtrą, jų koregavimą. Tokio tipo studijose įgytos profesinės žinios labai greitai pamiršamos, o studentai neišmokomi sumaniai įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Aukštojo mokslo procesas, anot autoriaus, reikalauja iš studento ir jo paties įsitraukimo. Pats mokymosi procesas turėtų būti labiau atliekamas per studentų tarpusavio sąveiką, pavyzdžiui, literatūros skolinimąsi, diskusijų aktualiomis temomis plėtojimą, informacijos perdavimą ir pan.

Problema, kuriant *dialogo kultūrą*, yra ir universiteto studijų programose, kadangi dėstomi dalykai neretai sunkiai pritaikomi praktinėje veikloje, o tai lemia mažesnes studentų galimybes prisitaikyti prie besikeičiančios darbo rinkos. Pasak R. Želvio (2005) bei A. Samalavičiaus (2006), visų studijų metu dėstomas platus humanitarinių ir socialinių disciplinų blokas.

A. Pumputis (2010) kongrese „*Aukštojo mokslo įtaka puoselėjant dialogo kultūrą*“ akcentavo, jog universitetams, norint prisitaikyti prie šiuolaikinio pasaulio, užsienio studentų, atvykstančių studijuoti į Lietuvą, besikeičiančios universitetų kultūros, reikia ieškoti artimesnio bendradarbiavimo galimybių, jungtis į tinklus, bendrus projektus, ieškant stabilumo garantijų. Partnerystės santykių plėtojimas, bendradarbiavimo sutartys su užsienio universitetais ir verslo įmonėmis – tai būdas praturtinti mokslinę patirtį, kad būtų galima studentams suteikti kuo daugiau šiuolaikiškų žinių.

Anot K. Kriščiūno ir L. Rinkevičiaus (2011), *dialogo kultūra* turi būti palaikoma universitetams stengiantis įdiegti novatoriškus mokymo metodus, peržiūrint studijų

programas, jas aptariant su darbdaviais, priimant naujus iššūkius, kuriuos kelia skirtingas akademinų ir profesinių studijų turinys. Pasak A. Kazlauskienės (2013), šiuolaikiniai universitetai stengiasi užtikrinti visuomenės informavimo misiją, aktyviai kurdami bei palaikydami bendradarbiavimo santykius. Šių institucijų atvirumas visuomenei, teigiamas požiūris į dialogą, leidžia dalyvauti tobulinant studijų programas. Puoselėjant *dialogo kultūrą* universitete ir tarp universitetų pradėjo veikti elektroninės bibliotekų paslaugos, mokslinės informacijos saugyklos, sukurtos duomenų rinkimo ir saugojimo sistemos.

A. Kazlauskienė (2012) teigia, kad šiuolaikiniame universitete siekiama kurti *dialogo kultūrą* bei plėtoti išorinę partnerystę, keičiantis informacija, dalinantis žiniomis ir jas kuriant nuolatinės kaitos bei esamų tradicijų sąveikoje. Šie procesai plėtojami per turimų ryšių stiprinimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis, naujų subjektų įtraukimu į bendradarbiavimo tinklą, universiteto veiklos kokybės tobulinimu. Sudaromos bendradarbiavimo sutartys su institucijomis, kurios padeda užtikrinti ne tik teorinių žinių sklaidos efektyvumą, bet ir studentų praktinių gebėjimų realizavimo vyksmą. Taip pat vyksta inovatyvių edukacinių technologijų kūrimas ir diegimas studijų dalyko, studijų programos lygiais. *Dialogo kultūra* leidžia universitetams per studijas, mokslą, tinkamą mokymosi ir studijų kultūrą įgyvendinti savo misiją.

Apibendrinant galima teigti, kad dialogo kultūros kūrimas šiuolaikiniame universitete turi daugiadimensinį pobūdį. Trukdžius dialogo kultūros vystymui lemia kompleksas neigiamų aspektų, t. y. nepakankama išorinių investicijų trauka, tobulinant universiteto įvaizdį bei per menka šiuolaikinių universitetų kuriamų mokslo žinių svarba visuomenės akyse, konkurencingi šiuolaikinio universiteto santykiai su kitomis aukštosiomis mokyklomis, neefektyvus akademinės bendruomenės narių tarpusavio dialogas, nepakankamai plėtojami dėstytojų ir studentų paritetiniai santykiai, menkas dėstytojų pasitenkinimas savo darbu, menkas studijų programos turinio pritaikymas profesinėje veikloje.

Išvados

Universiteto erdvėje kuriama ir vystoma dialogo kultūra formuoja partnerystę, interesų bei poreikių tenkinimu paremtus santykius su visuomene, santykius su kitomis aukštojo mokslo institucijomis, laiduoja efektyvų bendravimą ir bendradarbiavimą tarp akademinės bendruomenės narių. Dialogo kultūros puoselėjimas suteikia galimybę universitetui įgyvendinti savo misiją – kurti naujas mokslo žinias, o visuomenei – priimti globalizacijos keliamus iššūkius.

Šiuolaikiniame universitete dialogo kultūra pasižymi daugiadimensiniu pobūdžiu: santykiais su visuomene, santykiais tarp skirtingų aukštojo mokslo institucijų, tarp akademinės bendruomenės narių: dėstytojų ir universiteto administracijos, dėstytojų tarpusavyje, dėstytojų ir studentų. Ji pasireiškia per socialinio įsitraukimo pokyčius, mokslo ir technologijų plėtros tendencijoms judant socialinių tikslų link, todėl šiuolaikinių universitetų bendruomenės privalo ieškoti naujesnių, efektyvesnių veiklos metodų ir formų šiam procesui palaikyti bei vystyti.

Aiškinantis dialogo kultūros vystymo galimybes šiuolaikiniame universitete, būtina stiprinti universitetų ir visuomenės tarpusavio santykius, t.y. kuriant naujas mokslo žinias aukštojo mokslo institucijose, reiktų atsižvelgti ir į visuomenės poreikius. Svarbu ieškoti dialogo su užsienio universitetais bei palaikyti partneriškus santykius tarptautiniu lygmeniu,

kadangi tai puiki galimybė universitetams įgyti daugiau patirties, kuriant ir dalijantis žiniomis su visuomene.

Dialogo kultūros problemą tarp akademinės bendruomenės narių reiktų spręsti, kuriant teigiamą dėstytojo kaip ugdytojo ir edukacinio proceso partnerio vaidmenį, suteikiant laisvės mokslininkams ir tyrėjams vykdyti mokslo tiriamąją veiklą, tobulinant studijų programas, kurios būtų orientuotos į profesinei veiklai aktualias disciplinas, studijų procese taikant novatoriškus mokymosi metodus bei būdus, kaip pavyzdžiui: diskusijomis grupėse, naudojant verslo situacijų ir modelių demonstracines priemones, atvejo metodologiją, mokymąsi patyrimo būdu ir kt.

Kadangi dėstytojų ir studentų paritetiniai santykiai universitetuose nėra pakankamai efektyvūs, daugiau dėmesio reiktų skirti šių santykių tobulinimui. Būtina ieškoti naujų būdų, metodų, veiklos formų, kurių pagalba dėstytojai jaustųsi gerbiami ir vertinami aukštojo mokslo institucijų darbuotojai, o studentai – savo profesinės veiklos administratoriai. Glaudūs dėstytojų ir studentų tarpusavio santykiai padėtų kurti ir palaikyti dialogą bei puoselėti jo kultūrą šiuolaikiniame universitete.

Literatūra

- Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2010). Absolventų, baigusių bakalauro studijas, požiūrio į dvasines vertybes diskursas [The discourse of attitudes to spiritual values expressed by graduates from bachelor study programme]. *Pedagogika / Pedagogy*, 97, 16–23.
- Bagdonas, A. *Veiksnių, darančių įtaka organizacijos veiklos kokybei analizė: dėstytojų nuomonės tyrimas*. <https://ojs.kauko.lt/index.php/ssktpd/article/viewFile/406/408> (žiūrėta 2016-08-20).
- Barnes, C., Mercer, G. (2004). *Implementing the social model of disability: Theory & research*. Leeds: The Disability Press, p. 18–31.
- Barnett, R. (1992). *Improving higher education*. Buckingham: SRHE and Open University Press.
- Barnett, R. (1990). *The idea of higher education*. Buckingham: SRHE and Open University Press.
- Baudrillard, J. (2002). *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos.
- Bleiklie, I. (2004). Political dimensions of evaluation and managerialism: University organization and changing knowledge regimes. UNESCO Forum Occasional Paper Series. *Managerialism and Evaluation in Higher Education*, 7, 15–34.
- Bogdanova, J., Večkienė, N. P. (2009). Partnerystė rengiant socialinius darbuotojus: tarpdisciplininės komandos patirtis psichiatrijos skyriuje. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 3 (1), 22–43.
- Bumblauskas, A., Poškienė, J. (2012). Vilniaus universiteto diplomai: universalus pripažinimas, universalus išsilavinimas, o gal – universali galimybė rinktis? *Lietuvos istorijos studijos*, 29, 163–175.
- Čiužas, R., Šiaučiukėnienė, L. (2007). Pedagogų didaktinės kompetencijos raiška Lietuvos mokyklose. *Pedagogika*, 86, 23–29.
- Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinės ugdymo strategijos: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba.
- Frazer, M. (1994). Quality in higher education: An international perspective. In D. Green (Ed.), *What is quality in higher education?* Buckingham: SRHE and Open University Press, 101–112.
- Gutauskas, M. (2010). *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Hämäläinen, K., Pehu-Voima, S., Wahlen, S. (2001). *Institutional evaluation in Europe*. Helsinki: European Network for Quality Assurance in Higher Education.

- Jencks, C. (2002). *The language of post-modern architecture*. New Haven and London: Yale University Press.
- Jucevičienė, P., Gudaitytė, D., Karenauskaitė, V., Lipinskienė, D., Stanikūnienė, B., Tautkevičienė, G. (2010). *Universiteto edukacinė galia. Atsakas XXI amžiaus iššūkiams*. Mokslo monografija. Kaunas: Technologija.
- Jucevičienė, P. (2008a). Educational and learning environments as a factor for socioeducational empowering of innovation. *Socialiniai mokslai, 1* (59), 58–70.
- Jucevičienė, P. (2008b). Universiteto kultūra: Quis es? Quo vadis? *Socialiniai mokslai, 4* (62), 13–20.
- Jucevičienė, P., Poškienė, A., Kudirkaitė, L., Damanskas, N. (2000). *Universiteto kultūra ir jos tyrimas*. Monografija. Kaunas: Technologija.
- Kanišauskas, S. (2011). Transdisciplininis projektas: proveržis į mokslų ir praktikos sintezę? *Problemos, 80*, 107–115.
- Kavolis, V. (1996). *Kultūros dirbtuvė* [Cultural workshop]. Vilnius: Baltos lankos.
- Kazlauskienė, A. (2013). Contextualization of managing the quality of science and studies, grounded on the culture of dialogue. *Socialiniai mokslai, 1* (79), 29–35.
- Kazlauskienė, A. (2012). *Dialogo kultūra grįstas mokslo ir studijų kokybės valdymas Šiaulių universitete*. <http://www.su.lt/bylos/RsV/Laikrastis/siauliu%20universitetas%20nr.9%202012.pdf> (žiūrėta 2016-08-16).
- Krikščiūnas, K., Rinkevičius, L. (Red.). (2011). *Mokslas, technologija ir visuomenės kaita*. Kaunas: Technologija.
- Lyotard, J. (1993). *Postmodernusis būvis* [Postmodern state]. Vilnius: Baltos lankos.
- Mickūnas, A. (2014). *Mokykla, mokytojai, mokiniai*. Vilnius: Versus Aureus.
- Misiūnaitė-Bačiauskienė, E., Jucevičienė, P. (2014). Universiteto katedros studijų veiklos žinių valdymo procesas: teorinis požiūris [Study related knowledge management process at the university department: Theoretical approach]. *Pedagogika / Pedagogy, 113* (1), 11–27.
- Mykolo Riomerio universitetas (2010). *2010 m. kongresas pristatytas PUA konferencijoje „Aukštojo mokslo įtaka puoselėjant dialogo kultūrą“*. <https://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=86362#.VL6odtKUfFM> (žiūrėta 2016-08-20).
- Newton, J. (2007). What is quality? Embedding quality culture in higher education. *EUA case studies, 17–24*.
- Pociūtė, B. (2005). Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra [Quality culture - the main value of academic community]. *Acta Paedagogica Vilnensia, 15*, 188–196.
- Rau, J. (2005). *Kultūrų dialogas – dialogo kultūra. Tolerancija vietoj nureikšminimo*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.
- Robbins, S. P. (2007). *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
- Samalavičius, A. (2006). Akademinės bendruomenės ir universiteto kultūros. *Logos, 46*, 6–13.
- Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Leveno-Budapešto/Vienos laikotarpis 2009–2010. (2010). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
- Tinfavičienė I. (2007). Istorinė universitetinio aukštojo mokslo sampratos raida [Historical development of the concept of higher education and its values]. *Acta Paedagogica Vilnensia, 19*, 186–195.
- Vaičekauskaitė, R., Serafinas, D. (2013). Mokslo kokybė: akademinis ir vadybinis konceptualizavimo aspektai. *Tiltai, 4*, 1–18.
- Wojtyła, K. (1997). *Asmuo ir veiksmai*. Vilnius: Aidai.
- Želvys, R. (2005). Aukštojo mokslo plėtra ir akademinė didaktika [The development of higher education and academic didactics]. *Acta Paedagogica Vilnensia, 14*, 169–178.

Žilionis, J. (2008). Dialogas edukaciniame procese [Dialog in the process of education]. *Pedagogika / Pedagogy*, 90, 7–11.

Summary

THE CULTURE OF DIALOGUE IN A CONTEMPORARY UNIVERSITY: UNDERSTANDING-INTERPRETATION ASPECT

Inesa Vietienė, Daiva Malinauskienė

Šiauliai University, Lithuania

As the contemporary university, which is the centre of science, technology and innovation, generates new scientific knowledge and maintains close relationships with the society, it provides favourable conditions for the generation and development of the learning organization the success of which is determined by learning in partnership, generation of collective knowledge and sharing it by maintaining and constantly developing the culture of dialogue in the university space. Considering the above, the culture of dialogue in the contemporary university which both unites and enables the university communities to collaborate naturally towards the common goal was selected as *the object of the study*.

The culture of dialogue in the contemporary university is created and developed by employing the processes of communication and collaboration. It is also developed through the relationships with the society and with other universities as well as among the members of the academic community: lecturers and administration, among lecturers themselves as well as between lecturers and students. The dialogue in the university space results in not only its evolution but also cultural, social and economic development of the country.

The culture of dialogue in the contemporary university has multidimensional characteristics. The problems are determined by a variety of negative aspects, i.e. insufficient attraction of external investments while improving the university image and poor significance of scientific knowledge generated by contemporary universities in the eyes of the society, competitive relationships of the contemporary university with other higher education institutions, inefficient dialogue between members of the academic community, insufficient development of equal relationships between lecturers and students, pure lecturers' satisfaction with their job and pure applicability of the contents of study programs in professional activities.

The contemporary university shall be open, receptive of innovations, constantly altering, improving the contents of its activities, taking into account the needs of students and lecturers as well as the challenges raised by the society and the global world as well as developing the culture of dialogue in both its own space and the environment that generates the higher education.

Key words: culture of dialogue, contemporary university, academic community, equal relationships.

Received 15 October 2016; accepted 22 December 2016

Inesa Vietienė

PhD. Student, Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio Street 25,
LT-76351 Siauliai, Lithuania.
E-mail: inesa.w@gmail.com

Daiva Malinauskienė

PhD., Professor, Head of Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio
Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania.
E-mail: malinauskiened@gmail.com